

MASOFAVIY O‘QITISH VA UNING TA’LIM TIZIMIDA TUTGAN O‘RNI

Saidova Madina Sodiq qizi

Qarshi davlat universiteti

Matematika va kompyuter ilmlari fakulteti 3-bosqich talabasi

Kenjayeva Farangiz Yashin qizi

Qarshi davlat universiteti

Matematika va kompyuter ilmlari fakulteti 3-bosqich talabasi

Bekmurodova Bonu Yigitali qizi

Qarshi davlat universiteti

Matematika va kompyuter ilmlari fakulteti 3-bosqich talabasi

KIRISH

***Annotatsiya:** Ushbu maqolada masofaviy o‘qitish va uning ta’lim tizimida tutgan o‘rni haqida fikr yuritilgan.*

***Kalit so‘zlar:** Masofaviy o‘qitish, masofaviy o‘qish, masofaviy ta’lim, moslashuvchanlik, modullilik, parallelizm, keng qamrovlilik, iqtisodiy tejamkorlik, ijtimoiy teng huquqlilik, internatsionallilik, o‘qituvchining yangi roli, sifat*

Masofaviy o‘qitish – eng yaxshi an’anaviy va innovatsion metodlar, o‘qitish vositalari va formalarini o‘z ichiga olgan sirtqi va kunduzgi ta’lim singari axborot va telekommunikatsiya texnologiyalariga asoslangan ta’lim formasidir.

Masofaviy o‘qish – bu yangi axborot texnologiyalari, telekommunikatsiya texnologiyalari va texnik vositalariga asoslangan ta’lim tizimidir. U ta’lim oluvchiga ma’lum standartlar va ta’lim qonun-qoidalari asosida o‘quv shart-sharoitlari va o‘qituvchi bilan muloqotni ta’minlab berib, o‘quvchidan ko‘proq mustaqil ravishda shug‘ullanishni talab qiluvchi tizimdir. Bunda o‘qish jarayoni ta’lim oluvchini qaysi vaqtda va qaysi joyda bo‘lishiga bog‘liq emas.

Masofaviy ta'lim an'anaviy ta'lim turidan quyidagi xarakterli xususiyatlari bilan farqlanadi:

Moslashuvchanlik – Ta'lim oluvchiga o'ziga qulay vaqt, joy va tezlikda ta'lim olish imkoniyati mavjudligi.

Modullilik – Bir biriga bog'liq bo'lmagan mustaqil o'quv kurslari to'plamidan - modullardan individual yoki guruh talabiga mos o'quv rejasini tuzish imkoniyati mavjudligi.

Parallellik – O'quv faoliyatini ish faoliyati bilan birga parallel ravishda, ya'ni ishlab chiqarishdan ajralmagan holda olib borish imkoniyati mavjudligi.

Keng qamrovlilik – Ko'p sonli o'quvchilarning bir vaqtning o'zida katta o'quv (elektron kutubxona, ma'lumotlar va bilimlar bazasi va boshqalar) zahiralari murojaat qila olishi. Bu ko'p sonli o'quvchilarning kommunikatsiya vositalari yordamida o'zaro va o'qituvchi bilan muloqotda bo'lish imkoniyati.

O'qituvchining yangi roli – Masofaviy o'qitish o'qituvchining o'qitish jarayonidagi rolini yanada kengaytiradi va yangilaydi. Endi o'qituvchi o'zlashtirish jarayonini muvofiqlashtirishi, yangiliklar va innovatsiyalarga mos ravishda berayotgan fanini muntazam mukammallashtirishi, saviya va ijodiy faoliyatini yanada chuqurlashtirishi talab etiladi.

Sifat – Masofaviy o'qitish usuli ta'lim berish sifati bo'yicha kunduzgi ta'lim turidan qolishmaydi. Balki, mahalliy va chet ellik dars beruvchi kadrlarni jalb qilib, eng yaxshi o'quv-metodik darsliklar va nazorat qiluvchi testlardan foydalangan holda o'quv jarayonini tashkil etish sifatini oshirishi mumkin.

Zamonaviy texnologiyalar masofaviy oliy pedagogik ta'limni yangicha tashkil qilinishiga asos yaratadi. Bunday ta'limda pedagoglar, kompyuter dasturchilari va mutaxassisleri yordamida yangi o'qitish kurslarini yaratishlari lozim bo'ladi.

Masofaviy o'qitish kurslarini yaratishda dastlab:

kurslarning maqsadi;

maqsadga erishish yo'llari;

o'quv materiallarini taqdim etish usullari;

o'qitish metodlari;

o'quv topshiriqlarining turlari;

muhokamalar uchun savollar;

munozara va bahslarni tashkil etish yo'llari;

o'zaro aloqa usullari va kommunikatsiya singari omillarni aniqlash lozim.

Bularning barchasi kurslarni yaratuvchi - o'qituvchilar (kurslar dizayneri) va texnologiyalar bo'yicha mutaxassislar hamkorligida amalga oshiriladi.

O'quvchi va o'qituvchining o'rtasidagi kommunikatsiya turiga ko'ra masofaviy o'qitish metodlarini quyidagi asosiy guruhlariga ajratish mumkin:

mustaqil o'qish usullari;

«birga-bir» pedagogik usuli;

«birga-ko'pchilik» o'qitish;

kommunikatsiya asosida «ko'pchilik-ko'pchilik» ta'limi.

Masofaviy ta'limning an'anaviy ta'limdan ustunlik tomonlari

O'qitishning masofaviy shakli iqtisodiy tomondan samaradormi?

Masofaviy o'qitishning mustaqil o'qishdan farqi *nimada?*

Masofaviy ta'limga asoslangan zamonaviy ta'lim an'anaviy ta'limdan o'ziga xos ilg'or tendensiyalari bilan ustun, ya'ni ta'limni rivojlantirishning yangi tendensiyalari ko'rib chiqamiz.

O'qitishning masofaviy shakli iqtisodiy tomondan samaradormi?

O'qitishning masofaviy shakli ayniqsa, oliy ta'limda borgan sari o'zini ishonchliroq namoyon qilmoqda. Uni kunduzgi o'qish shakli bilan taqqoslanganda o'qitishning masofaviy shakli iqtisodiy tomondan qulayroq.

Bu o'z navbatida, nisbatan kam moddiy xarajatlar orqali ixtiyoriy shaxs kasbga ega bo'lishi, malakasini oshirishi, kasbiy faoliyatga yo'naltirilishi, o'z bilimini yangi ma'lumotlar bilan to'ldirish mumkin.

Bu holda «masofaviy» atamasini qo‘llash noo‘rin, chunki, bu erda talabanning o‘rgatuvchi dasturlar, turli tashuvchilardagi axborot ta‘lim resurslari bilan mustaqil ishlash haqida gap boryapti. Talaba kitob, videokasseta va tarmoqdagi kurs bilan mustaqil ishlashi mumkin. Masofaviylik tushunchasi esa o‘qituvchi bilan talaba masofa bilangina ajratilib turgan holdagina qo‘llaniladi.

Masofaviy shakl – bu o‘qitishning sirtqi shaklining analogi emas. Bu erda sirtqi o‘qish shaklidan farqli ravishda, ular maxsus Internet texnologiyalari vositalari yordamida bog‘lanadilar.

Masofaviy o‘qitish bu kunduzgi, sirtqi, eksternat shakllar qatoridagi o‘qitishning yangi shaklidir va unga aynan o‘qitishning mustaqil tizimi sifatida qarash lozim. Insonni o‘qitish va tarbiyalashda qanday shakldan foydalanilmasin, u pedagogika, didaktika va xususiy uslubiyotning qonuniyatlariga mos kelishi va ularni o‘zida mujassamlashtirishi kerak.

Masofaviy ta‘lim yoki masofaviy o‘qitish asosiy yoki qo‘shimcha bo‘lishi mumkin. Keyingi holda biz masofaviy pedagogik faoliyat haqida gapirishimiz mumkin. (Masofaviy seminarlar, viqtorinalar, anjumanlar, olimpiadalar, aspirantlar bilan ishlashni tashkil etish.)

NATIJA

Masofaviy ta‘lim-Masofadan turib o‘quv axborotlarini almashuvchi vositalarga asoslangan, o‘qituvchi maxsus axborot muhit yordamida aholining barcha qatlamlari va chet ellik ta‘lim oluvchilarga ta‘lim xizmatlarini ko‘rsatuvchi ta‘lim kompleksidir. Demak masofaviy o‘qitish masofaviy ta‘lim kompleksidagi jarayondir. Masofaviy o‘qitishning va masofaviy ta‘limning o‘ziga xos xususiyatlari, pedagogik tizim zarurligi va maqsadi mavjud.

MUHOKAMA

Masofaviy o‘qitishning mustaqil o‘qishdan farqi nimada?

O‘qitish jarayoni birinchi o‘rinda masofaviy ta‘limda o‘zining tashkil etilishining interaktivligi, ya‘ni o‘quvchi va o‘qituvchining [aloqalari](#), o‘quvchilarning

o'zaro aloqalari bilan, bilimlarning aniq bir sohasiga ega ekanligi bilan xarakterlanadi.

Demak, masofaviy o'qitish jarayonida o'qituvchi va o'quvchining o'zaro aloqasi masofaviy ajralgan holda o'qitish vositalari to'plami- jumladan, elektron ma'ruza, darslik yoki kurslar bo'ladi. Mustaqil o'qish tizimida o'qituvchi bo'lmaydi, u o'quvchining mustaqil faoliyatidir.

Masofaviy o'qitishning mustaqil o'qish tizimidan farqi ana shunda. Mustaqil o'qish videokassetadagi avtonom kurslar, televizion va radiodagi kurslar, kompyuter dasturlari va kompakt disklardagi dasturlar bilan ishlashdir. Shu qatorga o'qituvchi va talaba orasidagi aloqa ko'rilmaydigan tarmoqdagi dasturlar asosida o'qish jarayoni ham kiradi.

XULOSA

Masofadan o'qitishning ijobiy tomonlari

Istalgan vaqtda o'qish imkoniyati. Masofadan o'qiyotgan talaba mustaqil ravishda semestr davomida materialni o'rganishga qachon va qancha vaqt ajratishi to'g'risida qaror qabul qilishi mumkin. U o'zi uchun individual mashg'ulotlar jadvalini tuzadi. Ba'zi ta'lim muassasalari o'z o'quvchilariga o'qishni uzoq vaqtga qoldirib yana qayta ta'lim xizmatini to'lamasdan qaytish imkoniyatini beradi. Har qanday joyda o'qish imkoniyati. Talabalar dunyodagi istalgan joydan o'z uyida yoki idorasida bimalol o'qishi mumkin. O'rganishni boshlash uchun internet tarmog'iga ulangan kompyuter bo'lishi yetarli. Ta'lim muassasasiga har kuni tashrif buyurishning zaruriyati yo'qligi nogironlar, qamoqxonalarda jazoni o'tash qiyin bo'lgan joylarda yashovchilar, yosh bolali ota-onalar uchun har tomonlama qulayligidir.

Masofadan o'qitishning kamchiliklari.

Masofaviy o'qitish sharoitida talabalarning bir-birlari va o'qituvchilar bilan shaxsiy aloqalari juda kam. Shuning uchun ushbu mashg'ulot shakli muloqot qobiliyatlarini, ishonchni, jamoada ishlashqobiliyatlarini rivojlantirish uchun mos

emas. Kompyuter savodxonligining yetishmasligi cher elda masofaviy ta'limga alohida ehtiyoj chekka hududlarda paydo bo'ladi. Ammo o'sha hududlarda o'qishni istagan har bir kishi internetga ulangan kompyuterga ega emas.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. M. Aripov, B. Begalov "Axborot texnologiyalari" TOSHKENT - "Noshir" - 2009-yil
2. Daminova Barno Esanovna. Majmua "Masofaviy o'qitish metodikasi" 2022-yil. QarDU "Algoritmlar va dasturlash tillari" kafedrasida katta o'qituvchisi
3. Internet manbalari, Ziyonet.uz kutubxonasi